

Aan de cultuurwoordvoerders in de Tweede Kamer der Staten Generaal

Amsterdam, 4 november 2024

Geachte woordvoerders cultuur,

Op 11 november vindt het Commissiedebat (Wetgevend Overleg) Cultuur plaats. Kunsten '92 brengt, als overkoepelende belangenvereniging voor kunst, cultuur en erfgoed, graag de volgende punten onder uw aandacht. Wij verwoorden in deze uitgebreide brief ook de inbreng van de Taskforce culturele en creatieve sector, waarin ook branche- en beroepsverenigingen uit de creatieve sector vertegenwoordigd zijn.

De kracht van cultuur

Iedereen heeft iets met cultuur. Allemaal gaan we wel eens naar de bioscoop, luisteren we naar muziek of kijken een crimi, soap of docu. Miljoenen mensen lezen boeken of dansen op een popfestival. Nederland heeft een rijke culturele en creatieve sector, met vele disciplines: van beeldende kunst en podiumkunsten, tot film en erfgoed; van ontwerp en architectuur tot letteren en monumenten; van tekenles tot zingen in een koor. Het zijn de dingen die het leven kleur en zin geven.

Kunst en cultuur [leveren ook geld op](#): de gehele sector bijeengenomen draagt voor 3,4% bij aan het bruto binnenlands product (€26,5 miljard) en is goed voor 4,3% van de totale werkgelegenheid (390.000 banen). Nederland verdient er zijn geld mee: 27 % van de cultuur- en mediaproducten worden afgezet in het buitenland. De rol van de overheid hierin is relatief klein: de totale rijksinvesteringen in cultuur bedragen maar 0,3 % van de totale rijksbegroting voor 2024.

De coronacrisis heeft de sector midscheeps geraakt. Gelukkig volgde herstel. Eerst fragiel en voorzichtig nog, maar inmiddels met een ongekeerde groeisput. Meer Nederlanders dan ooit tevoren brachten een bezoek aan een cultureel event (bijvoorbeeld aan een museum¹ of een podium²) of namen deel aan een culturele activiteit³. Meer dan voorheen wijzen onderzoekers op de positieve effecten van cultuurdeelname op de brede welvaart⁴ van ons land, op mentale weerbaarheid van met name jongeren⁵ en op onze gezondheid^{6,7}.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet komt er echter een opeenstapeling van zorgwekkende maatregelen op ons af die de sector ongenadig hard raken en daarmee de kracht van cultuur ondermijnen.

¹ [Musea populairder dan ooit bij Nederlands publiek](#)

² [Theater- en concertbezoek VSCD-leden bijna terug op het niveau van voor corona](#)

³ [Onderzoek laat zien dat 40%, ofwel 6,4 miljoen van de inwoners in Nederland in de vrije tijd actief aan cultuur deelneemt](#) .

⁴ [Vrije ruimten, cultuur en brede welvaart](#)

⁵ [Invloed van cultuurparticipatie op mentale gezondheid](#)

⁶ [Onderzoek door WHO 'Evidence on the role of the arts in improving health and well-being'](#)

⁷ [Arts in Health](#)

Effecten van kabinetsmaatregelen op de culturele en creatieve sector

Afgelopen september publiceerde het Cultuurfonds, mede namens Kunsten '92, een [impact-analyse](#). Deze geeft een goede eerste indruk van de stapeling van negatieve effecten voor de kunst- en cultuursector. Inmiddels is het Regeerprogramma bekend, de rijksbegroting 2025 gepresenteerd en ook de invulling van het OCW-aandeel in de rijksbrede subsidietaakstelling gepubliceerd. Daarmee worden de gevolgen voor de kunst- en cultuursector van de voorgenomen kabinetsmaatregelen steeds duidelijker.

Btw-verhoging. De impact van de afschaffing van het verlaagde btw-tarief is enorm. Wij hebben u eerder [gewezen op de gevolgen](#) hiervan. Alleen al voor het gesubsidieerde deel van de podiumkunsten, beeldende kunsten en musea zal deze leiden tot een derving van circa €100 miljoen aan inkomsten. De kunst- en cultuursector als geheel is echter veel groter dan het gesubsidieerde deel, denk daarbij aan musicals, (pop)concerten en een groot deel van de festivals. Ook worden de bibliotheken, de boeken- en muziekindustrie geraakt door deze maatregelen. Op basis van berekeningen van het ministerie van Financiën leidt de afschaffing van het verlaagde btw-tarief voor kunst, cultuur en boeken tot een mogelijke derving van meer dan €200 miljoen aan inkomsten.

Deze maatregel heeft een groot effect op:

- De samenleving: het CPB heeft berekend dat een verhoging van het lage btw-tarief op cultuur een lastenverzwaring is van €300 miljoen voor burgers en €100 miljoen voor bedrijven.
- Makers, werkenden en zelfstandigen: zij worden hierdoor, na corona, opnieuw hard getroffen. De culturele en creatieve sector is een branche met het hoogste aandeel zzp'ers in Nederland met een zwakke arbeidsmarktpositie. Zzp'ers kunnen maar zeer beperkt een prijsverhoging aan klanten doorberekenen. Door een btw-verhoging worden zij in één klap 11% duurder om in te huren, omdat veel van hun opdrachtgevers geen recht hebben op btw-aftrek.
- Organisaties: aan culturele organisaties deelden de coronapandemie, energiecrisis en kostenstijgingen flinke klappen uit. Deze btw-maatregel raakt de sector nog eens midscheeps. Wanneer organisaties de btw-verhoging zelf opvangen dan leidt dit tot een kostenstijging van circa 11%. [Onderzoek](#) laat zien dat een hoger btw-tarief de volgende effecten heeft: Musea: 3,3% minder bezoeken. Dat zijn 2,3 miljoen minder mensen. Festivals: 5,5% minder bezoeken, dat zijn 1,5 miljoen minder mensen. Podiumkunsten: 5,5% minder bezoeken, dat zijn 900.000 minder naar mensen. Openbare bibliotheken: 4,4% minder gebruikers, dat zijn 150.000 minders leden. Boekverkopers: 9,4% minder afzet van boeken met 4 miljoen minder verkochte boeken.
- Cultuurbeoefenaars: in amateurkunstsectoren en cultuurverenigingen werken veel vrijwilligers, die professionele artistiek (bege)leiders inhuren. De btw-verhoging zet eerlijke betaling voor de professionals onder druk. Cultuurparticipatie voor alle Nederlanders wordt ontoegankelijker.
- Voor het culturele ecosysteem: er zal minder ruimte zijn voor experiment en innovatie en het aanbod van kunst en cultuur zal versralen.

Wij vragen u om:

- de verhoging van de btw in een apart wetstraject te behandelen⁸ conform het dringende advies van de Raad van State en de wens van de Eerste Kamer⁹.
- een impacttoets uit te (laten) voeren naar het verhogen van het btw-tarief op cultuur, kunst, boeken en media;
- af te zien van het verhogen van het btw-tarief, je belast er heel Nederland mee.

Beperking van loon- en prijsindexatie. Er zijn meer maatregelen in het kabinetsbeleid die de kunst- en cultuursector treffen. De generieke subsidietaakstelling loopt voor cultuur op tot €9 miljoen in 2028. Vier miljoen hiervan betreft de beperking van loon- en prijsindexatie, waardoor de cultuursector de extra lasten van inflatie en Fair Pay zelf moet opbrengen. Loon- en prijsindexatie voor de kunst en cultuursector lopen al jaren niet gelijk op met inflatie. Dit leidt tot uitholling van de financieringsbasis voor de sector.

Korting op het gemeentefonds. Een grote dreiging voor de kunst- en cultuursector als geheel is de korting op het gemeentefonds. Gemeenten financieren gezamenlijk het grootste deel van de cultuursector, in totaal €2,1 miljard. Gemeenten krijgen te maken met een reductie van €2,7 miljard, dat wil zeggen een korting van 6% op het gemeentefonds, per 2026. Vanwege hun wettelijke taken kunnen gemeenten maar een klein gedeelte van hun begroting beïnvloeden. Zij moeten de komende jaren dus haast wel bezuinigen op maatschappelijke voorzieningen waaronder cultuur. En het ontbreekt nog aan afspraken tussen de rijksoverheid en gemeenten over de financiering en zorgplicht voor cultuur. Het ravijnjaar voor gemeenten wordt een afrond voor de cultuursector.

De bezuiniging van jaarlijks €2,6 miljoen op cultuureducatie binnen het primair onderwijs. Deze verloopt via de lumpsumfinanciering. Wij pleiten ervoor om het resterende budget te oormerken, zodat de beschikbare middelen ook echt voor het cultuuronderwijs kunnen worden ingezet.

Wij verzoeken u daarom de minister te vragen om te onderzoeken of deze bekostiging niet beter kan worden verstrekt via de bestaande succesvolle Cultuurkaart-systematiek, zoals dat ook voor het voortgezet onderwijs wordt toegepast.

Overige belastingmaatregelen. Verhoging van de kansspelbelasting en beperking van de giftenaftrek staan nog steeds op de rol, al blijven giften van huishoudens aan cultuur aftrekbaar.

De impact van subsidieverdeling cultuurnotaperiode 2025 – 2028

De presentatie van de adviezen van de Raad voor Cultuur en de besluiten van de rijkscultuurfondsen in het kader van de cultuurnotaperiode 2025 - 2028 hebben veel losgemaakt. Dat is deels inherent aan een beoordelingsproces waarin schaarse middelen worden verdeeld.

⁸ Raad van State (2024), <https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@145587/w06-24-00239-iii/>

⁹ Eerste Kamer houdt vast aan loskoppeling btw-verhoging van Belastingplan 2025

Maar er is meer aan de hand deze ronde.¹⁰ Kunsten '92 en de Taskforce culturele en creatieve sector zien op korte termijn onherstelbare stelselschade ontstaan en verzoeken u klemmend deze te voorkomen.

Over het algemeen richten de Raad voor Cultuur, rijkscultuurfondsen en de gemeentelijke adviescommissies ieder voor zich op transparante en zorgvuldige wijze hun beoordelingsprocedures in. Stelselschade ontstaat wanneer de optelsom van deze afzonderlijke procedures en beoordelingen niet tot een wenselijke uitkomst voor het systeem als geheel leidt. Dat zien wij gebeuren op de volgende punten.

- Een beoordeling leidt uiteindelijk tot een positief of negatief subsidie advies. Een goed oordeel is nog geen garantie op subsidie, er is immers schaarste te verdelen. Wanneer bij deze beoordeling geen overkoepelende afweging wordt gemaakt, kan het voorkomen dat een schakel of genre in het culturele ecosysteem in het gedrang komt. Wij zijn verheugd over de reparatie die minister Bruins inmiddels heeft uitgevoerd ten aanzien van talentontwikkeling in de klassieke en jazz muziek. Echter, zoals de minister ook zelf opmerkte in zijn Prinsjesdagbrief heeft er deze ronde een grote uitstroom plaatsgevonden. Bij podiumkunsten een van 42%. 59 gezelschappen in de podiumkunsten die geen meerjarige subsidie toegekend hebben gekregen dreigen om te vallen.
- Beleidskaders waarop beoordelingscriteria zijn gebaseerd verschillen. Dat is op zich te begrijpen: gemeenten hebben immers een lokaal perspectief, terwijl het rijk met een landelijke bril kijkt. Hoewel de afgelopen jaren stappen zijn genomen om de procedures tussen rijk, fondsen en gemeenten in praktische zin gelijk te trekken, is er geen tijd en ruimte voor wezenlijke inhoudelijke afstemming. Het komt daardoor voor dat er uiteenlopende, soms tegengestelde, adviezen worden uitgebracht. Met als gevolg dat er organisaties zijn die slechts gedeeltelijk gefinancierd worden en er onwerkbaar situaties ontstaan.
- De balans tussen vernieuwing en continuïteit is niet in evenwicht. Over de hele breedte vallen goed functionerende organisaties met een belangrijke rol in het ecosysteem weg om plaats te maken voor nieuwe initiatieven. Hoewel wij ruimte voor nieuwe initiatieven toejuichen, moet ook continuïteit geborgd worden. We zien dat kapitaalvernietiging kan ontstaan: een uitgesproken stem, jarenlange expertise, een vast opgebouwd publiek en hoogwaardige schakels in het ecosysteem kunnen ondanks een positief advies met één pennenstreek buiten de boot vallen.
- In de adviezen is aandacht uitgegaan naar spreiding over het land, maar de manier waarop dit is gedaan vinden wij verwarrend. Zo zijn er door toepassing van dit criterium (of perspectief) organisaties weggevallen die weliswaar in de randstad gevestigd zijn, maar een groot bereik in de regio hebben. Tegelijkertijd zien we in een discipline als de beeldende kunst het aanbod in sommige regio's ernstig verschromen. Ook voor specifieke genres binnen de podiumkunsten lijkt dit het geval. Wij pleiten voor een solidaire en houdbare benadering van spreiding van culturele voorzieningen door het land.

¹⁰ Dagblad Trouw, 9 juli 2024. Jeroen Bartelse en Anne Breure, 'Iedereen lijdt onder kapitaalvernietiging in de cultuursector'.
<https://www.trouw.nl/opinie/opinie-stop-de-kapitaalvernietiging-in-de-culturele-sector~bc32a83b/>

Een benadering waarin het niet zozeer gaat over regio VERSUS randstad, maar over een samenspel van randstad EN regio met als gemeenschappelijk doel: goede toegankelijke en bereikbare culturele voorzieningen voor iedereen in Nederland.

- Wij zijn verheugd dat zowel de Raad voor Cultuur als de rijkscultuurfondsen constateren dat er in de aanvragen veel aandacht is voor Fair Pay. Eerlijke betaling is immers één van de drie principes van de Fair Practice Code (FPC). Maar in alle eerlijkheid: het gros van de organisaties die een subsidie toegekend krijgt, zal nog steeds niet tot Fair Pay komen. Subsidies, met name op gemeentelijk niveau, zijn onvoldoende toereikend en daar lijkt door dreigende financiële tekorten bij gemeenten (ravijnjaar) voorlopig nog geen verandering in te komen.
- De arbeidsmarkt culturele en creatieve sector behoeft meer specifieke aandacht. Naast de fair pay krijgt de sector in de periode 2025-2028 met een arbeidsmarkttransitie te maken zonder dat hier transitiemiddelen voor beschikbaar zijn of extra aanvullend beleid voor een sector waarin kenmerkend veel zzp'ers werken, tijdelijk werk veel voorkomt vanwege het projectmatige karakter van de sector. Meer aandacht en middelen zijn nodig om juist de positie van zzp'ers en werknemers te versterken.
- Zoals de minister ook zelf opmerkte in de Prinsjesdagbrief heeft er deze ronde een grote uitstroom plaatsgevonden bij de rijkscultuurfondsen, waarbij de grote uitstroom van 42% van de gezelschappen die financiering ontvangen van het Fonds Podiumkunsten extra opvalt. De balans tussen vernieuwing en stabiliteit in het veld is daardoor aangetast, wat wordt bevestigd door de zorgen die podia hierover uitspreken.¹¹ Door verdwijnen van gezelschappen met een groot publiek die een belangrijke rol in de ontwikkeling van het veld spelen, ontstaat een disbalans die niet alleen naar de toekomst toe, maar ook op dit moment om herstel vraagt.

We roepen de minister en de Tweede Kamer daarom op om te kijken wat mogelijk is om te doen voor dit soort instellingen met een positief advies die wegens een ontoereikend budget niet gehonoreerd konden worden.

Bestelverbetering

De race om cultuursubsidies is weinig duurzaam, tijdrovend en kostbaar. Elke vier jaar staat het voortbestaan van een organisatie en de mensen die daar werken en maken op het spel. Een beoordeling kent de facto slechts twee uitkomsten: *in or out*. Het staat helemaal in het licht van beheren en controleren en van het verdelen van geld door een subsidieverstrekker in plaats van op het verbeteren van organisaties, het versterken van ketens en de samenhang van het kunstenlandschap als geheel. Bovendien blijft het opbouwen van een duurzame loopbaan nauwelijks mogelijk. We dringen erop aan om dit bestel, ten langen leste, te hervormen.

De kunst van het beoordelen is steeds beter geworden: zorgvuldiger en transparanter en ondersteund door mensen met verstand van zaken. Dat is een verdienste van de Raad, fondsen en gemeentelijke adviescommissies. De manier waarop publieke middelen worden verdeeld, kost echter veel tijd en geld.

¹¹ Zie onder andere de brieven van het Vlakke Vloer Platform (d.d. 9 juli 2024), de Standplaatstheaters (P10) (d.d. 1 oktober 2024) en steunbetuiging verenigde concertzalen (d.d. 29 augustus 2024).

Zowel aan de kant van overheden, adviesraden en fondsen, als bij de indieners zelf. Een globale inschatting van de kosten van deze vierjarige subsidieronde komt, voorzichtig gerekend, al op circa €100 miljoen uit. Deze middelen gaan niet naar de kunsten zelf. Natuurlijk, geld verdelen kost altijd tijd en geld. En van elke culturele organisatie mag verwacht worden dat zij op gezette tijden stil staat bij haar functioneren en toekomstplannen. Maar de transactiekosten en administratieve lasten die deze werkwijze met zich meebrengt, zijn simpelweg te hoog.

Wij denken dat het anders kan.

- Verleng om te beginnen de looptijd van dit type subsidies van vier naar zes jaar. Bij een cyclus van zes jaar hoeven organisaties en makers niet kort na een ontvangen toekenning alweer aan de slag met een volgende ronde. Er ontstaat meer rust en ruimte - ook voor overheden om hun beleid beter op elkaar af te stemmen. Zij kunnen dan het functioneren van het gehele ecosysteem meenemen en waarborgen dat er geen onbedoelde en ongewenste stelselschade ontstaat. Deze verlenging maakt bovendien het onderscheid met kortlopende project- en programmasubsidies duidelijker.
- Geef daarnaast meer vertrouwen en zekerheid aan culturele organisaties die vitale functies vervullen. Dat kan met een vaste jaarlijkse (basis)bekostiging. Het is een vorm van publieke financiering die we ook zien in het (hoger) onderwijs, de wetenschap en bij de rijksmusea, waar visitaties en benoemingstermijnen van bestuurders onderdeel van uitmaken. Bij zo'n systeem past kwaliteitszorg die gericht is op leren en verbeteren in plaats van 'in or out'.
- Maak tegelijkertijd maximaal ruimte voor de artistieke ontwikkeling van makers, met regelingen waar de aanvragen lichter zijn en de eisen minder zwaar. Waar geïnvesteerd wordt in de ontwikkeling en presentatie van kunst, in plaats van het regelen van de administratie.

Tenslotte

Wij vragen u om aandacht te hebben voor de structurele uitdagingen waarmee onze sector wordt geconfronteerd en om te blijven investeren in kunst en cultuur. Een bloeiende samenleving kan niet zonder een sterke culturele en creatieve sector.

Wij wensen u een vruchtbaar debat en staan u te allen tijde graag te woord om dit debat voor te bereiden.

Met vriendelijke groet,

Covoorzitters Anne Breure en Jeroen Bartelse en directeur Astrid Weij van Kunsten '92

Kunsten '92 is de overkoepelende belangenorganisatie voor de culturele en creatieve sector. Een vereniging van makers en organisaties, met 440 leden uit alle disciplines. Met een gezamenlijke stem versterken we het maatschappelijke en politieke klimaat voor cultuur in Nederland.

De Taskforce culturele en creatieve sector is een samenwerkingsverband van ruim 100 branche, beroeps- en belangenorganisaties. De Taskforce, opgericht ten tijde van de coronacrisis, komt bijeen om urgente zaken en crisissituaties die de cultuursector raken het hoofd te bieden. De Taskforce wordt ondersteund door Kunsten '92. Leden:

Kunsten '92 | Federatie Cultuur (NAPK, Museumvereniging, VSCD, CultuurConnectie, VOB, VNPF, VvNO) | **De Creatieve Coalitie | Erfgoedplatform | Federatie Creatieve Industrie** (BNA, BNO, DGA, DDD, MODINT, Buma Cultuur, NAPA, NCP, Dupho, NVPI) | **VVTP | Kunstbond | NVBF | Popcoalitie | ENCORE | VVEM | De Zaak Nu | Platform ACCT | Alliantie van Evenementenbouwers | Akademie van Kunsten | Federatie Auteursrechtbelangen** (Platform Makers, Platform Creatieve Media Industrie en Vereniging VOICE)